

тае духовния образ на отделен автор. В такъв случай той проявява по-голяма проницаемост и по-подчертан усет за правдивост, отколкото при своята изследователска работа. Дори и нещо повече: изправен пред живото художествено явление, на него му е много по-лесно да се предварди от някои неправилни теоретически схващания и да преодолее ограничеността на своите литературни възгледи.

За да почувствувате критическата дарба на Божан Ангелов, достатъчно е да си спомните някои страници от неговите статии за Стоян Михайловски (223, 229), Алеко Константинов (239) и П. Ю. Тодоров (246). Тук повече от всякъде другаде той показва умението си да вникне в своеобразния духовен свят на разглеждания автор, в особеностите на неговия изобразителен подход, в неповторимостта на неговите художествени образи. И всичко това той предава в една сбита характеристика, прилична едва ли не на литературна формула, която въпреки своята краткост очертава твърде точно силуета на писателя. Същевременно тъкмо тук се долавя нещо, което не винаги личи в другите му статии — едно възне-ние пред литературната творба, един темперамент, който е първият и най-сигурен белег за присъствието на критическо дарование. Този темперамент обаче не е изява на значително вътрешно напрежение и за да се поддържа е необходимо постоянно подклаждане от непрекъснат контакт с живия поток на литературата. За съжаление Божан Ангелов не е имал такава възможност. И поради обстоятелства, които не са зависели от него, и поради чув-

ство за обществен дълг, той е бил принуден да посвети дълги години от своя живот на народното образование и на задължения от общокултурно естество. А това му е пречело да участва непрекъснато в творческия процес, отдалечавало го е от главното му призвание и че неговото литературно дело, общо взето, стои по-ниско от възможностите му като литературен критик.

Една литература се гордее обикновено със своите големи имена — тях изтъква и тях взема за мярка при определяне на ценностите. И това е правилно, защото поставя пред по-големи изисквания и тласка към по-големи постижения. Но известно е, че никоя литература не се осъществява само от избраници, независимо от обхвата на тяхното дарование, от тяхното значение за националната култура. Затова, като се възхищаваме от делото на големите, нищо не ни дава право да премълчаваме усилията на онези, които не носят белег на изключителност, но са необходими съучастници в творческия процес. Тук именно аз виждам и заслугата на сборника „Литературни статии“: той напомня за книжовното дело на един литературен труженик, който има своя скромна, но полезен дял в развоя и оценката на нашето художествено слово — един труженик, който в продължение на много години учи няколко поколения от нашите читатели на литература и на литературна грамотност.

БОРИС ДЕЛЧЕВ

ПОЕЗИЯ НА ПРЕСЪТВОРЕНИЯ СВЯТ

Много стихосбирки започват с посвещение. Често това е най-искреното, най-силното стихотворение в книгата — съкровена равностетка на изминатия път, продиктувана от чувството за изгълнен дълг или от угризенията на бунтуващата се съвест. Посвещението — това са скрижалите на поета, на които пламенно е написано неговото гражданско и художническо кредо. Това са манифести на едно естетическо верую, развълнувани обещания пред читателите, пред народа, пред себе си. Уви, не винаги поетите остават на висотата на своето естетическо верую, не винаги могат да устоят на обещанията си. По свой път, по пътя на своето заветно „Посвеще-

ние“ вървят само истинските поети и то само тогава, когато техният талант е извисен от един страстно търсещ, свободен творчески дух.

О, трябва този свят да се изстрада, повторно трябва в теб да се роди и всяка вещ и образ покрый тебе сърцето твое да пресътвори. . . („Посвещение“)

Но нима Веселин Ханчев не е писал досега тъкмо така — като радостно и мъчително е изстраждал и пресътворявал всяка вещ и образ покрый себе си? Нали той е един от първенците на поезията ни? И така е, и не е така! С книгата си „Лирика“

той сам дава на читателите си един нов, висок критерий за поезия, с който ние вече не можем да не измерваме всичко, което е създал досега. Ние се радвахме на неговите „Стихове в паласките“, радвахме се от сърце и с пълно основание. Сега ние сме прочели вече „Лирика“ и знаем, че всичко, създадено преди това от поета, остава в нейното подножие.

Какъв благороден творчески бунт има в тази книга — срещу рутината и инерцията в творчеството, срещу мъртвата традиция, срещу консерватизма на съдържанието и формата! Какъв силен, пълнокръвен ритъм има в нея — неспокойния, тревожен и уверен ритъм на новия живот, на съвременността! Хубаво е това съзнание за високата роля на изкуството, това проумяване на отговорното и благородно призвание на художника. Текат години, минали в творческо спокойствие, в относително доволство от постигнатото, в приятни усещания от чутите многбройни похвали. И изведнъж — дълбоко вътрешно озарение, свещено художническо недоволство, някакво непримиримо и гневно осъзнаване на това, какво всъщност значи да създадеш творчество

за да останеш, за да си потребен,
за да те има и след теб дори. . .

И поетът открива нова страница в творческата си биография. Какво са досегашните успехи? Нека се радва на тях който си ще! В колко от тях гори високият пламък на колумбовското дръзновение? А новите стихове трябва да бъдат тъкмо такива — колумбовски, стихове-открития, в които животът да трепти свеж и пресътворен, образите да са изстрадали, високите поетически мисли да са оставили в тебе рани.

Няколко стихотворения в тази книга са страстни варианти на „Посвещение“. Те са пряк апофеоз на истинското изкуство, на изкуството-творчество. Ето стихотворението „Поет“:

Да бъдеш Колумб
в всеки миг от живота си.
Да откриваш земи и звезди,
да откриваш пространства и хора.
В сърцето си малко да сложиш
големия свят
и далечните пътища.
Да търсиш
и все недоволен да бъдеш,
да имаш,
но все към неизвестни земи
да отплуваш.
Колумб остана
до последния миг на живота си.
И смъртта си дори
открий като свят непознат,
като нова земя посрещни я,
неоткрита от теб досега

Или стихотворението „Художник“. Влиза художникът в грозната стая, която го гледа с празните си стени, с „очи от влага, от пирони, от пукнатини“ и започва да окачва своите платна.

Закачи по мъртвите пустини
извори и пътища и бряг.
лесове, небета сини, сини
и слънца червени като мак.

Закачи усмивки и простори,
облаци, деца и светлини,
закачи света и го затвори
в тези грозни четири стени.

И стените скривайки с платната
— негови единствени неща —
той превърна стаята в богата,
най-богата стая на света.

Но изкуството-творчество е немислимо без цялостен живот-творчество, живот — непрекъснато горене за доброто на човека, на народа, на света. Такава е темата на стихотворението „Балада за човека“ — една песен за човешкото дръзновение, за несломимостта на човешкия вечно търсещ дух, за безсмъртието на човешките пориви. То се родее с друго едно — „Земя и небе“ — за крилатия устрем на човека към звездите, към „небето непознато и смъртоносно може би“. Такъв е патосът и на стихотворението „Не, не трябва“ — повик на поета за пълнота в живота, за хармония, за щастие. Един протест срещу нелепостите на природата и обществото, които понякога карат „да свършват безвреме неживелите още неща“. Такова е и стихотворението „Капитан“, в което поетът приветства малкия мечтател, който, вгледан в едва лъкатущата ръждива вода на канала, се вижда безстрашен капитан на кораб сред ревящия океан — „най-добрият моряк от Червено море до Хавана“.

В някои от тези стихотворения има недоработени места, но те всички са облягани от горещия патос на порива на живот-творчество, от колумбовския откривателски огън.

Но за да съществува живот-творчество и поезия-творчество не са достатъчни само горещите и искрени пориви. Тук са необходими сериозни и тежки предварителни условия, без които „посвещенията“ биха прозвучали като искри, но безплодни клетви. Жизнената и художническа равностетка трябва да се доведе докрай, да засяга самите устои на досегашния живот и творчество. Тя трябва да бъде проведена безпощадно, ако потрябва — с цената на жертви и страдания. Новото творчество трябва да бъде смела присъда над всичко,

което ражда рутината и боязливостта, сивотата и компромиса, над всичко, което ограничава и снижава хоризонтите. Така и се нарича едно от най-силните стихотворения в книгата на Веселин Ханчев — „Присъда“. Безпощадно трябва да бъде разчистена почвата, върху която ще вирее истинската, голямата поезия. Трябва да бъдат изтръгнати отровните плевели от тази почва, защото иначе плодовете дори на големия талант започват да креят, да се превръщат в лъжи, в недоносчета.

За да живея
трябва непрестанно
по нещо да умира в мен самия.

За да живея, това за поета значи — да творя. Ето ги тези категорични условия, продуктувани от честната гражданска и художническа съвест:

Осъждам ви на смърт
чрез неприязън,
приятелства,
в бедата уязвими,
познанства,
край душата ми събрани,
неканени на нейната трапеза.

Осъждам ви на смърт
чрез равнодушие,
измамни
и примамливи желания,
създадени от мен
големи робства
пред малки хора
и пред малки цели.

Осъждам ви на смърт
чрез недоверие,
лъжи,
в които вярвам доверчиво,
слънца от станиол,
които вземам
за истински слънца на хоризонта.

Осъждам ви на смърт,
за да живея.

Живот без фалшиви и неустойчиви в бедата приятелства, без робуването пред дребни хора и цели, без измамната вяра в станиоловите слънца — това значи, че са осигурени високи морални предпоставки за раждането на голяма поезия. Поезия, бликаща направо от едно пламенно, свободно сърце, което с всеки свой удар принадлежи на партията.

*

Ето го нашият поет, след като е оставил зад себе си гнетящите го естетически и човешки предубеждения. Неговата смелост,

принципност са възнаградени. Той е излязъл на висока творческа позиция, от която светът се разкрива в цялото си богатство и сложност, в цялата си красота и в грозните си несъвършенства. Сърцето му се е разтуптало от силна любов към този и възвишен, и страшен свят, защото то безпогрешно е доловило неговата посока към висините, въпреки трудностите и страданията. Той е почувствувал прилив на творческа мощ. Той може да каже за този свят своя дума. Той има сили да разкрие частица от сложната правда за душата на съвременника.

Така, мисля аз, се е родила идеята на забележителния цикъл „Жив съм“, който съставя ядрото на книгата „Лирика“. Това са стихове за съвременника, за живия съвременник, за новия човек, който се ражда в трудности, така както се е раждало всичко ново и голямо в историята. Ето този нов човек се разкрива в стиховете на Веселин Ханчев — светъл, силен, горд — познал и радости, и страдания.

Когато четях цикъла „Жив съм“, изведнъж си спомних за Яворовото стихотворение „Нощ“. Спомних си го колкото по аналогия, толкова и по антитеза. Приликата е повече външна, а различията са по същество. В цикъла „Жив съм“ лирическият герой е сам, между четирите стени, болен, в трескаво състояние. И той като героя на Яворов е спокоен от видения, които напират и не дават покой. И тук имаме драматизъм, също така сложен и мъчителен. „Посетителите“ на поета, както у Яворов, гонят спокойствието, разкъсват тишината — и терзаят, и успокояват. Духът е напрегнат до последен предел, сърцето трепти като „единствено листо“ сред „гора от неми сенки“. И тук са показани онези редки моменти на най-напрегнат, най-интензивен душевен живот, на честна, трепетна размисъл, на откровена безпощадна равностетка с живота. Това са минути на най-честна и откровена изповед, в които се проявява пречистена и извисена най-дълбоката същност на човека.

И все пак дистанцията, която разделя Яворовия лирически герой от героя на Веселин Ханчев по отношение на самочувствието, на цялостния облик, е огромна и съответстваща на дистанцията между две различни епохи.

Още от първите редове на цикъла ние разбираме, че пред нас е нов лирически герой, с коренно различни съзнание и самочувствие, с ново светоусещане. А първият белег на неговото ново съзнание е дълбоката, циментирана от самата история, органическа спойка с хората. Още от първите редове ни облъхва горещият пламък на действената му любов към тях. От

целия цикъл блика широкото, сърдечно разположение на героя към човешкия безброй, от който той е една частица.

Аз чувам стъпки
като удари на множество сърца.
Безшумно разрушавам белите стени
и казвам на света:
„Добре дошъл!“

Ето в това топло, любовно „Добре дошъл“, отправено към „посетителите“, към хората, към света е основното съдържание на съвременната душевност.

Спомнете си „Нощ“ на Яворов — това гениално превъзпитание на индивидуалистичното самосъзнание, този мрачен и мъчителен монолог на самотника. Спомнете си горестната, безнадеждна мечта на Яворов:

Тъжно ми е. И да има
гърди — гърди си да притисна,
сърце, що с мосто съгласно
да бий и чезне! Аз тогава
набрани сълзи бих изплакал,
олекнало ми би тогава.

В „Нощ“ самотата, социалното обезвеждане са идейно-емоционален център, идейно-естетическа концепция. В цикъла „Жив съм“ емоционалният поток и философията на произведението са коренно противоположни. И колко радостно е това, че историческият оптимизъм на Веселин Ханчев е така пълнокръвно художествено изявен. Колко радостно е това, че този оптимизъм не е деклариран, не е афиширан, не е външно показан, както за съжаление понякога се случва в съвременната поезия.

Вижте образа на лирическия герой от цикъла „Жив съм“, взрете се в чертите му, в неговото минало и настояще. Това е човек със страхотен жизнен опит, със спомени, които говорят за удържана победа над нечовешки трудности. Той е минал с боеве през най-трудното време на историята.

Имам
разминавания,
срещи,
небеса високи
и падения,
белези по тялото си имам
от целувки
и отровни зъби,
от окови,
скъсани и нови.
Всичко имам.
И лежа спокоен
с мъдростта спокойна на дървото,
сведено наесен от плода си.
(„Имам всичко“)

Това е най-хубавата мъдрост. Мъдрост без песимизъм, без разяждащ скептицизъм. Мъдрост, която е опазила топлата любов към хората, вярата в тях, като е аугубила само наивната или малодушна склонност да си създава илюзии както по отношение на техните добродетели, така и по отношение на техните пороци. Това е мъдрост, която е смогнала да съхрани смелия полет на помислите, упоритата воля да се върви все напред и напред, но която е неразделна от съзнанието за трагичните конфликти на съвременността. Лирическият герой на Веселин Ханчев има гордото самочувствие на господар на природните и обществени стихии. Но тъкмо защото е жив човек, а не кабинетно построение, той понякога се чувства като прашинка в мирозданието, като „семя на глухарче в синевата“. Това смело и героично лице носи отпечатъка на трагизма на епохата, така както романтичната му мечта е неразделна от строгия и хладен размисъл.

В минути на кошмарна безсъница, когато мозъкът е сякаш олово, което се разлива в „разяден череп“, когато в душата лази настръхнал мрак и „мъка, знойна мъка нокти в сърцето ми забива“ при клетия Яворов пристъпват посетители — родната, любимата, майката. Единствените светини, пред които поетът може да изплаче черната си неволя, след трагичното срутване на всички мостове между себе си и света.

Днешният потомък на Яворов, вметил в горещото си сърце целия свят, прекрочва прага на болницата с тревожния въпрос-символ:

Мога ли в стая с единствен креват,
докторе, да оживея?
Има ли стая за целия свят?
В нея сложете ме,
в нея!

Той знае, че за него, тревожния жител на века, няма тишина, няма самота, даже и тогава, когато ги жадува.

Аз целият
разсечен съм от релси,
пронизан съм
от думи,
от куршуми,
от плугове
и крачки разоран,
в мен удрят чукове
и шепнат устни,
и кораби реват,
и викат птици,
и пълнят ме
стенания и песни,
по-силни в тази смешна тишина.

И това не са съновидения, не са кошмари и миражи. Това е реален свят от хора, от щастливи и нещастни човешки съдби, с които е свързано всекидневното на поета, които са неизменно, неотлъчно с него, дори и тук, между голите стени на болничната стая, където той лежи между живота и смъртта.

Кои са те, неговите болнични посетители? Ето го Антон, „сондборът от Тюленово“, с лице, което изглежда желязно от нефта, този чуден Антон, който

слуша ударите на морето о брега,
свистенето на вятъра,
стенанията на желязото и камъка,
плачът на своя внук
и мекото клокочене на нефта.

Този е Антон, днешният господар на родната си, който има митическата способност да обгръща с поглед цялата земя.

Ето ги дърварите от Медет, които се връщат от работата. Залезващото слънце е увенчало главите им със зелени ореоли. Те отпускат „уморени брадвичи“ пред пустия дом на поета. Него сега го няма там, но той със сърцето си е при тях.

Приятели,
ще се завърна скоро.
Тогави ще насядаме върху тревата,
а аз ще ви разправам новини,
и ще изпием чаша вино,
стоплено в ръцете ни.

В този час от бялото летище на Иркутск излита самолет „като запрятен срещу боговете нож“.

Сега в креслото ми е седнал друг,
ала посоката е същата:
Иркутск-Пекин-Ханой.

Посоката е същата — ето кое е важното за този нов герой в живота и поезията. Той е над Ангара, над Сибир, над пустинята Гоби и по на юг — над Шанхай, над бамбуковите лосове на Виетнам. Трескавото му съзнание го връща назад, в огъня на Отечествената война, край брега на Пчиня, където под прожектора мълчешком умира неговият взвод. Той е при малката си дъщеря, наведена тази вечер над учебника. И в Париж, при своя приятел — скромния учител Луи Гийом. И в Родопите, където

звената се завръщат
от тюпюневите хълмове.

Там той отново вижда Барие, родената отново Барие, захвърлила завинаги феджето и мрачните предразсъдъци. Той

е при жена си, която в тоя час спуска бялата завеса на прозореча.

Така завършва стихотворението „Частъ за посетители“, тази малка поема за съвременника, за истински новия човек, изпълнен с тревисти и дръзновения, с радости и огорчения, човека, за когото няма самота и тишина, дори и в последните минути на живота, човекът, всяка частица от съзнанието на когото е с хората, със света, устремен през подвизи и страдания към щастиято.

*

При творчески, колумбовски подход изниква море от нови теми, целият свят чудодейно се пресъбразява, затуптава в нов ритъм, засиява в нови, неподозирани багри. Това е чудото на родения отново в сърцето на художника свят. Но това е щастие само на истинския творец. Не казвам само на таланта, защото талантът може да го има, но да е плесениасал, оеснафал, даже корумпиран и развратен. Става дума за творческия, страстно и честно търсещия талант, който е произнесъл безпощадна присъда над всички лъжи в себе си, който е угисил в душата си всички „слънца от станиол“.

Има един дял от лириката, който се появява като резултат от пътуванията на поетите в чужбина. Това може да бъде истинска, голяма поезия, оплодена от дълбока мисъл и оригинално преживяване. Но тя може да бъде и вял отчет на видяното и чуто, снети от натура пейзажи или пък исторически справки за градове, лица и събития, поднесени в ритъм и рими. Трите стихотворения, които съставят парижкия цикъл в книгата на Веселин Ханчев, са висок образец на творчески, оригинален подход към видяното и почувствуваното от поета на Запад.

Шо за стихотворения са „Лози в Монмартр“, „Парижкит дъжд, възпят от една шарманка“, „Белият Биб“? Политическа поезия ли са те, интимни откровения или са просто лирични дневник на едно пътуване? Всеки категоричен отговор би опростил нещата. Едно, във всеки случай, е безспорно — този задушевен монолог, отправен към печалните лози на Монмартр, е голяма поезия.

Рядко съм чел по-проникновена, поумна и поетична характеристика на стария, враждебен на красотата свят на Запада. Това мило стихотворение „Лози в Монмартр“ разголява безпощадно антихуманната и антиестетическа същност на капитализма. Това е типична присъда на художник. В същото време кратката музика на тези неримувани строфи е задушевно утвърждаване на новия свят на хуманизма и красотата.

Ние толкова често говорим, че истинското художествено произведение е откритие на художника. Говорим, а в поезията неудържимо нахлуват вяли или шумни констатации за всеизвестни неща, казани по всеизвестен начин. „Лози в Монмартр“ стои пред нас като хубав пример на истинско поетическо откритие, като демонстрация на художническия творчески подход.

Бил поетът в Париж, видял всичките му красоти, старите и нови паметници, движил се по прочутите му булеварди, а погледът му приковали, сърцето му развълнували бедните, изгубилите способности да дават плод монмартърски лози, заключени в железни огради, посадени в желязна земя, покрити от желязно небе. И печалиният образ на посърналите безплодни лози оживява в съзнанието на поета като символ, който ще обедини преживяванията му в милионния град, ще просветли впечатленията, които се блъскат в съзнанието му неосъзнати и хаотични. В нова, символна светлина ще почувствува той абсурда на тяхното присъствие в Монмартр. За него те вече не са просто лози, а символи на красотата, увяхнала и погубена при досега й с един свят, по същината си враждебен на красотата. В сърцето му избликва нежност към бедните лози.

Мили мои лози,
бедни мои сестри от Монмартр!
Где е вашето грозде
и вашето вино сега?
Где е вашата сладостна есен,
натезкала от болка и плод?
Ах, пръстта на Монмартр е много горчива
за вас
и за всички, които създават добри плодове!
Ах, Монмартр е вече така уморен,
за да страда и ражда!

Образът на лозите връща неговите мисли в родината му, където сега е есен — слънчева, златна, весела и плодоносна. И той кани своите бедни сестри на гости в слънчева България.

А в България вече е есен.
Утре рано аз тръгвам за там.
Облечете си златните рокли,
мили мои лози,
и елате със мен.
Ще повикаме с нас и Вийон, и Верлен, и Лотрек
Ще повикаме всички и стари, и нови
поети, певци и художници,
ще повикаме всички, които тъгуват затворени
в железни огради,
в желязна земя
и в желязно небе.
Ще пътуваме весело,
озарени от нашето есенно слънце,

голямо и медено,
ще пътуваме
като цяло семейство,
отиващо шумно на празник.
Там, по нас, е сега гроздобер,
голям гроздобер.
Там земята ни ражда грозда
като сладки съзвездия,
а сърцата ни — песни.
Утре сутрин аз тръгвам за там.

Мои мили лози,
мои бедни сестри от Монмартр,
елате със мен!
Елате, приятели, с мен!

Колко е хубаво, че имаме сега сред найценното в нашата поезия този човечен, същият, чист патриотичен монолог на поета към бедните монмартърски лози! Тих, кротък, добър, задушевен глас, а каква сила и категоричност в него! Какво огромно чувство на превъзходство без сянка от поза и показно снизхождение.

Съществува едно доста изтъркано вече от употреба, но все още неизпълнено както трябва писателско обещание — „да създадем произведения дълбоко идейни и високо художествени“. Ето едно таково произведение! Ето едно от изпълнените обещания — „Лози в Монмартр“. Впрочем такова изпълнено високо обещание е цялата книга „Лирика“ на Веселин Ханчев.

Една стара, стара като самия Париж история е дала повод на поета да напише друго великолепно стихотворение („Парижкият дъжд, възпят от една шарманка“), съдържащо в себе си остро съвременно обобщение.

Това е история стара, стара,
стара като Париж и тя:
един художник по тротоара
рисуваше момиче с цветя.

Колко много красота, сила, разнообразие в тази, на пръв поглед наивна, малко монотонна и унасяща песен на шарманката! За какво пее шарманката? За изгубената любов на бедния художник? За клетата му художническа и човешка съдба? А може би това е песен-алегория за недостъпната участ на изкуството там, където и талантът и най-високите морални ценности са подавени от класовия егоизъм, от бездушния, тъп практицизъм на мещанството? Пред нас е едно от ония пълноценни творби на поезията, въздействието на които е цялостно и безусловно. Овладеи от високо хуманната поетическа идея, ние не се и питаме за пътищата на нейното превъзпълнение. Доловена от ума и чувството на един съвременен поет-комунист, тя струи невидима и от красивата печална музика на шарманката, и от изпълнява-

щата, стигнала до някакво странно примирение скръб на бедния френски художник.

Същата възбужаща тема, която сме осъзнали и почувствуvalи вече като дълбоко осмислена поетическа концепция на Веселин Ханчев, откриваме и в малката песен, посветена на артиста Марсел Марсо. В неговата яма трагическа игра поетът е съзрял огледана съдбата на художника и изкуството.

Тази поезия някои наричат сега „интелектуална“. Термин! Ние сигурно имаме толкова основание да я наричаме така, колкото в деветнадесети век са имали основание да наричат великата, хуманната, кипищата от страст литература на критическия реализъм „натурална школа“. Какво пък, нека наричаме такава поезия интелектуална, щом под това име се разбира страстната и умна поезия на нашето време. Но напразно тук предявяват изключителни претенции някои производители на поетическа сухоежка, които настъпват кресливо, въоръжени до зъби с целия терминологически арсенал на атомната и водородна техника или пък ония, които смятат, че са модерни, съвременни и интелектуални, защото са автори на римувани или неримувани умозрителни, сухи и безстрастни коментари на собствените си разсъждения и съображения, достигащи толкова удоволствие, колкото и сухият пъськ, попаднал между зъбите ни. За мен във всеки случай едно е безспорно — интелектуалната поезия е по силите само на дълбоко емоционално мислещи поети. Но не е ли вярно, че на тези поети принадлежат жанровете и теченията и на всяка друга поезия, стига тя да е истинска поезия?

★

В голям брой стихотворения в книгата „Лирика“ явно се чувствава подемот на цялостните душевни сили на поета, на гражданските му и художнически възбуждения. Те са пример също така на съзнателни напрегнати търсения на един по-висок, по-съвършен, и което е много важно — съвременен художествен израз на поетическите преживявания. Поради това познатите черти на таланта на Веселин Ханчев намират в тази книга една по-ярка изява.

Той до тази книга беше написал достатъчен брой оригинални стихотворения, за да почувствуваме безелите на таланта му. Това, разбира се, важи преди всичко за книгата „Стихове в паласките“. Там твърде определено се откроява един хармоничен талант, който няма нищо общо нито със стихийните, необузданите художници, нито със сухите, рефлектиращите интелектуал-

листи. В поезията на Веселин Ханчев личи винаги една хубава мярка — и в емоциите, и в мисловността, и в размаха на четката. Но това е мярка без пресметливост, без преднамерена художническа съобразителност — една благородна сдържаност, която не слага резки ограничения на естествена широта и задушевност на чувството, съчетани винаги с една веднага импонираща култура — човешка и художническа. Тези черти са много пълно изявиени в стихотворението „Не, не мога да спя.“ от книгата „Стихове в паласките“ — тъзи трагичен, благороден войнишки монолог, прошепнат под звездите, в тишината пред боя, а, може би, и пред смъртта. Това стихотворение, което се издига над всичко друго в „Стихове в паласките“, е според мен, далечен и достоен предвестник на най-хубавото, което намираме сега в книгата „Лирика“. Такива стихотворения не се раждат често. Те са рожба на щастлив час. Те са рожба на светъл и чист подем на чувството, на дух, пречистен от всичко житейски дребно. Може би в такъв щастлив час Вапцаров е написал „История“, а Багряна — „Моята песен“.

Препрочитам „Стихове в паласките“ и се питам: с какво тази хубава книга отстъпва на „Лирика“? Никой не би могъл да твърди, че в тематично отношение тя е по-незначителна. Несериозно е да се търсят причините в равнището на професионалното майсторство. Причината не е в темата, не е в професионалното майсторство, а в съвременния подход към тях. И най-незначителната тема зазвучава по нов начин, щом е просветлена от съвременния, търсещ, неспокоен дух на поета.

Нима има нещо многозначително в малкото стихотворение „Уличен телефон“? Външно погледнато — обикновен любовен епизод. Но ако се вслушате в неговия ритъм, вие ще доловите пулса на съвременността, нещо от същността на съвременната човешка душевност. Това се чувствава в строгата сдържаност на емоциите, в лаконизма, в нахъсаните тревожни паузи.

Многобройни могат да бъдат начините за осъществяването на една тема като „Изтегляне на мрежите“. Един поет би оплакал горчивата съдба на рибарите. Друг би разказал една покъртителна история из техния труден живот. Веселин Ханчев се е домогнал до оригинален, творчески и — пак ще подчертая — съвременен подход. Богатството на сдържаността едва се избира в лаконичните, строги, сдържани форми. Никаква описателност, никакъв сантиментализъм! Няма дистанция между поета и обекта. Поетът не възпява рибарите. Не ги оплаква. Не изказва съчувствия. Със силна и сигурна ръка, само с няколко удара на четката той е нахвърлял

картина — ярка и лаконична: няколко чифта крака, потънали до глезените в пясъка, няколко чифта изопнати, жилести, черни ръце, които теглят мрежите. Виждаме сурови лица със склучени челюсти. А до ушите ни долита като повтарящо се ехо мотивът на една нерадостна песен:

Тегли така. Тегли така.
Изтегли цялото море.

Какво значи съвременно пресътворяване и изстраждане на една стара поетическа тема показва и стихотворението „Добрият ученик“ — едно от най-внушителните в книгата. В „Добрият ученик“ делничност и романтика, „обикновеност“ и монументална патетичност съществуват и действуват в пълно, органическо единство. На повърхността — равна проза, някакъв сух, констататорски, осведомителен строй на мисли. Прозаични уточнения („седеше на първия чин до прозореца в ляво“). Едва ли не паспортна справка — „беше нисък на ръст“. Монотонни, повтарящи се утвърждения — „той беше добър ученик“, „той беше много добър ученик“. . . Но в същото време, в строгия лаконизъм на текста ние долавяме да струи една внушителна героична мелодия. Странният равен глас ни е покорил. В него има стаена сила. Може би с такъв глух и равен глас се произнасят в съдбовни моменти клетви за вяност пред родината и партията. Така, може би, просто и строго, се казват заветните последни думи пред разстрел. В този суховат, равен, но извънредно внушителен тембър се съдържа и емоционалната характеристика на героя на мъничката поема — добрия ученик, безименния, скромен редник от младежката комунистическа армия. Градацията на преживяването майсторски е

извисена от трите последователни лаконични изречения — „беше в час по мъчение“, „беше в час по безстрашие“, „беше в час по безсмъртие“. Освен това сбрзът на „добрия ученик“ се е врязъл завинаги в съзнанието ни чрез оригинално намърсени и лаконично употребени детайли:

с коса като пламък,
червена и права,
с цяло съзвездие лунички
върху двете страни.

Или:

Излезе навън пред дъската.
Косата му рижка изгря
върху нейното черно небе
с тебеширени облаци.

И в интонацията, и в ритъма, и в ритмичката има много вкус и мярка. Те завършват единното, монолитно по стил стихотворение, рсжба на едно съвременно поетическо виждане и чувствуване.

Тези са някои от характерните черти на новата стихосбирка „Лирика“ от Веселин Ханчев. Това са безспорно новаторски черти. Успехът на поета е зрял плод на съсредоточено вглеждане в сложните особености на нашата съвременност, на художническо проникване в душевността на днешния човек и на смело дирене на съвременен художествен израз.

Когато прочетох цялата книга „Лирика“, аз неволно се върнах пак към началното стихотворение, с което тя започва — към „Посвещение“. И го почувствувах наистина като едно клетвено обещание, като изстрадана програма, като пътеводен заветен принцип, който определя категорично понататъшната творческа съдба на нашия голям поет.

ПЕНЧО ДАНЧЕВ